

REKONSTRUKCE KLEMENTINA? NE: REVITALIZACE!

*Nová budova Národní knihovny ČR
umožní zásadní změny užívání klementinského areálu*

(z divodové zprávy k investičnímu záměru pro MK ČR)

První písemná zmínka o románském kostelíku sv. Klimenta z roku 1227, kolem kterého vyrostl dominikánský klášter, je pravděpodobně nejstarším písemným pramenem vztahujícím se k místu dnešního sídla Národní knihovny – pražskému Klementinu. V roce 1556 se dominikáni přestěhovali do opuštěného sídla klarisek Na Františku a jejich původní klášter byl postoupen Tovaryšstvu Ježíšovu - jezuitskému řádu, založenému roku 1534.

A byli to právě jezuité, komu vdčíme za dnešní rozsah i unikátnost barokního klementinského komplexu na turisticky exponované trase mezi staroměstským vyústěním Karlova mostu a Mariánským náměstím. „Jezuitské“ klementinské baroko je po areálu Pražského hradu druhou největší pražskou národní kulturní památkou s celou řadou cenných a v Evropě unikátních prvků, dokumentujících nejen dějiny českého, ale bez jakéhokoli přehánění i dějiny evropského myšlení: připomeňme v této souvislosti alespoň největší interiérový barokní knihovní sál (dokončen roku 1727), hvězdárnu a meteorologickou observatoř (s nepřetržitě měřenými „klementinskými“ hodnotami od roku 1775), unikátní soubor 13 slunečních hodin z přelomu 17. a 18. století či nádhernou barokní Zrcadlovou kapli, užívanou od 30. let minulého století k hudebním produkcím i společenským setkáním. V Klementinu působil historik Bohuslav Balbín, rozporuplná postava české protireformace Koňas z Vydří (známější jako páter Koniáš), matematik a fyzik světového jména Josef Stepling, František Josef hrabě Kinský (první ředitel Veřejné c.k. univerzitní knihovny založené dekretem Marie Terezie v roce 1777)... Klementinum opakovaně navštívil W. A. Mozart.

Také díky tomu, že převážná část Klementina byla přinejmenším od roku 1777 využívána zejména ke knihovnickým účelům, byly ostatní funkce tohoto cenného barokního areálu postupně spíše potlačovány a upadaly v zapomnění. Možná i proto, že se o Klementinu uvažovalo v posledních více než 70 letech pouze jako o sídle knihovny, byl stát při úvahách o investicích a velkých opravách v posledních sedmi desetiletích více než skoupý: poslední velká rekonstrukce Klementina proběhla ve 30. letech minulého století. Provoz knihovny zaplnil Klementinum různými vestavbami, příčkami a provizorii, které degradují krásu historické architektury. Situaci samozřejmě komplikovalo i to, že jakékoli opravy v prostorách depozitářů vždy významně ohrožovaly knihovní fondy v Klementinu umístěné. Navrhovanou rekonstrukci v plánovaném rozsahu výrazně usnadní výstavba nové budovy Národní knihovny v Praze na Letné a redislukace novodobých fondů a služeb. Připravované „rozdělení“ knihovny zároveň přinese možnost podstatného rozšíření funkcí klementinského areálu jak pro obyvatele Prahy, tak pro návštěvníky z jiných míst ČR i zahraniční turisty. Revitalizace Klementina tak nebude pouhou rekonstrukcí zachraňující dnes zanedbaný skvost barokní architektury a uměleckých řemesel: významně také rozšíří pražskou kulturní nabídku.

Jak z předkládaného investičního záměru dále vyplývá, rekonstrukce (revitalizace) Klementina je právě s ohledem na plánovanou výstavbu nové budovy Národní knihovny rozdělena na dvě velké etapy: první proběhne současně se stavbou, druhá až po dokončení nové budovy a přestěhování novodobých fondů a služeb na Letnou.

Klementinum knihovnické (badatelské)

Rekonstrukce Klementina umožní zásadní přestavbu prostorů, ve kterých jsou (dnes v nevyhovujících podmínkách) umístěny nesmírně cenné rukopisy a staré tisky (do roku 1800). Rekonstrukce umožní i vybudování moderního restaurátorského pracoviště přímo navazujícího na uložené fondy (restaurátoři dnes sídlí v 16 km vzdáleném depozitáři NK v Praze – Hostivaři). Redislokace této části Národní knihovny umožní zcela jiný přístup k prezentaci rukopisů a starých tisků vůči veřejnosti – ať už prostřednictvím stálých nebo časově omezených výstav v prostorách k tomuto účelu speciálně zřízených (včetně důrazu na ochranu fondu). Lepší podmínky vytvoříme pro domácí i zahraniční badatele. Lepší podmínky pro uložení fondu, jeho ochranu i badatelské zpřístupnění přinese rekonstrukce také hudebním fondům NK, jejichž velká část má charakter sbírky rukopisů a starých tisků (z tohoto důvodu jsme v závěru roku 2004 spojili samostatná oddělení rukopisů a starých tisků a oddělení hudební do jednoho odboru Historických a hudebních fondů).

Rekonstrukce dále umožní výrazně zkvalitnit podmínky pro další rozvoj a lepší uchovávání fondu světově ceněné Slovanské knihovny – největší a nejvýznamnější středoevropské knihovny pro oblast slavistiky.

Zlepšit podmínky uložených vzácných tisků není rozhodně málo: vždyť cena jediného z nich – Vyšehradského kodexu z 11. století – se odhaduje na stovky milionů Kč, o historické ceně a významu (srovnatelného s českými korunovačními klenoty) ani nemluvě. Podobně vzácných materiálů jsou v Klementinu tisíce (!).

Klementinum historické (muzeální)

Zatímco dnes jsou v řadě historicky cenných prostor Klementina s barokní výzdobou (včetně nástěnných fresek) depozitáře či kanceláře, po rekonstrukci areálu zde návštěvníci najdou zajímavé historické (muzeální) prohlídkové trasy s trvalými expozicemi i výstavami dokumentujícími historii Klementina. O trvalé zápůjčky některých sbírkových předmětů bychom požádali Národní muzeum a Národní technické muzeum, v jejichž depozitářích je nemálo z původního klementinského mobiliáře. Součástí tohoto úseku plánované rekonstrukce je dokončení oprav střech a obvodového pláště, stejně jako předláždění dnes nevhodně vyasfaltovaných nádvoří, ze kterých vyloučíme veškerou automobilovou dopravu – parkování bude řešeno dvoupodlažní podzemní garáží pod úrovní tzv. Hospodářského dvora (klidová odpočinková zóna, která pak vznikne, podstatně odlehčí dnes turisticky přetížené Karlově ulici).

V začátcích jsou prozatím jednání s Univerzitou Karlovou o umístění expozice z historie UK, historie často úzce spjaté právě s Klementinem. Ve fázi úvah je i možnost umístit v revitalizovaném areálu Památník písemnictví, který v současné době prostory teprve hledá. Dopady na předkládaný investiční záměr v případě těchto dílčích změn by byly zanedbatelné – prostorově bychom pouze dosud plánované expozice nahradili zčásti jinými, bez výrazného dopadu na předkládaný rozpočet.

Klementinum kulturní a společenské

Nikoli nevýznamnou složkou (smyslem) předkládaného projektu je kulturní a společenské oživení Klementina. Divadlo se na jeho nádvořích hrálo už za jezuitů a řada venkovních i vnitřních prostor k pořádání kulturních i společenských akcí přímo vybízí. Stávající venkovní prostory (nádvoří mezi vstupy z Karlovy ulice, Křižovnické ulice a Mariánského náměstí a zejména Révové nádvoří) rozšíříme parkovou úpravou o tzv. Hospodářský dvůr (dnes a léta předešlá iracionálně využívaný jako rozměrné skladiště v centru Prahy) s letní kavárnou. Kancelářské prostory (celkem cca 120 m²) poskytneme Obci spisovatelů a českému PEN klubu. Samostatnou částí je projekt Galerie Klementinum zřízené ve dvou chodbách historické části Klementina se zvláštním vchodem z Křižovnické ulice.

Nabídky kulturních a společenských akcí v Klementinu jistě ocení nejen Pražané, ale také (možná dokonce především) návštěvníci hlavního města z ČR i zahraniční turisté.

Klementinum univerzitní

Národní knihovna díky historickým souvislostem plní dodnes také roli knihovny univerzitní, ačkoli v názvu i statutu takové explicitní vyjádření chybí. Po předběžných konzultacích s rektorem Univerzity Karlovy bychom chtěli v rekonstruovaném Klementinu vytvořit prostory pro univerzitní výuku, zajišťovanou především vědeckými pracovníky z řad zaměstnanců Národní knihovny.

Klementinum turistické

K dnes již přístupné Astronomické věži a Baroknímu knihovnickému sálu přibude díky rekonstrukci celá řada dalších turisticky zajímavých částí Klementina – za všechny jmenujme alespoň Matematický sál s dobovou expozicí. Zejména turistům a návštěvníkům Prahy bude sloužit také nově projektovaná restaurace (která bude zároveň sloužit zaměstnancům NK jako závodní jídelna), prodejna pragensí a reprintů sbírek NK spojená s informačním centrem o pražské kultuře a prodejem vstupenek na koncerty v Zrcadlové kapli.

Turisticky (a dnes i badatelsky) zajímavá je bezesporu rovněž samostatná sbírka hudebních fondů tvořící komplet tzv. Mozartova památníku, který v Klementinu vznikl roku 1837 jako vůbec první Mozarteum na světě. Obsahuje reprezentativní výběr Mozartova díla, zejména v podobě důležitých dobových opisů a prvních tištěných vydání.

Závěrem je třeba podotknout, že po rekonstrukci a revitalizaci si Klementinum na značnou část svého nově definovaného provozu vydělá, čímž se sníží naše nároky na čerpání provozních prostředků ze státního rozpočtu.

Mgr. Vlastimil Ježek
ředitel Národní knihovny České republiky